

نقش معاد باوری بر زندگی فردی انسان

فاطمه سلیمانی^۱

چکیده

یکی از عوامل مهم و تاثیر گذار در کنترل رفتار فردی انسان، اعتقاد به معاد است. قرآن کریم پس از ایمان به خدا از ایمان به آخرت سخن گفته و انکار معاد را عین گمراهی می داند و منکران آن را به عذاب دردناک تهدید می کند. اعتقاد به معاد آثار سازنده ای در سرنوشت انسان در دنیا و آخرت خواهد داشت چرا که اعتقاد به روز قیامت و همچنین لزوم پاسخگویی در برابر اعمال و کردار در آن روز سبب می شود تا انسان معتقد اعمال و رفتار خود را منطبق بر دین انجام دهد. در سایه باور به معاد، عمل به تکالیف الهی آسان می شود چنین اعتقادی، ضامن اجرای تمام قوانین الهی و انگیزه اصلی تهذیب نفوس می باشد. پژوهش حاضر، یک پژوهش توصیفی و حیانی است که جمع آوری مطالب به روش کتابخانه ای تنظیم گردیده است. یافته های بدست آمده حاکی از آن است که باور به معاد برای انسان آثار اخروی و دنیوی چون حق پذیر، برطرف شدن اضطراب، رهایی از بحران ها، تقوای الهی، رسیدگی به محرومان، خشنودی خداوند و ورود به بهشت، نجات از جهنم، آینده نگری و... دارد و یکی از بهترین راه های برون رفت از مشکلات فردی تقویت روحیه معاد باوری است.

واژگان کلیدی: معاد، باور، زندگی فردی

^۱. طلبه سطح ۲، مدرسه علمیه فدک میلاجرد

مقدمه

معاد از اصول دین اسلام به معنای بازگرداندن انسان پس از مرگ به زندگی در روز قیامت است. بنابراین اصل معاد، همه انسان‌ها در روز قیامت دوباره زنده می‌شوند، اعمالشان در پیشگاه الهی سنجیده می‌شود و به کیفر یا پاداش اعمال خود می‌رسند. به باور انسان معتقد به معاد، زندگی دنیا موقتی و دنیا پلّی برای آخرت است و حقیقت دین و شریعت الهی و تمام بشارت‌ها و انذارها با اعتقاد و باور به معاد معنا پیدا می‌کند و در معاد است که عدل الهی به تمام معنا ظهور و بروز پیدا می‌کند و بندگان با ایمان و باتقوا از بندگان لایبالی و بی‌دین جدا می‌گردند و نتیجه تقوا و ایمان و بی‌دینی خویش را خواهند دید. با توجه به این که اعتقاد به معاد می‌تواند کمک موثری در بروز رفتارهای هدفمند در انسان باشد لذا باور به معاد آثار تربیتی شگرفی در زندگی فردی به ارمغان می‌آورد. بر این اساس پرسش اصلی پژوهش این است که نقش معاد باوری بر زندگی فردی انسان چیست؟ در مورد آثار اعتقاد به معاد تاکنون کتب و مقالات بسیاری به چاپ رسیده است که به برخی از این تألیفات اشاره می‌شود.

معاد و آثار اعتقاد به آن نوشته‌ی حجت‌الله اردشیری لردجانی که در این کتاب به آثار فردی و اجتماعی معاد پرداخته شده است. معارف و عقاید «معاد» نوشته‌ی عبدالرحیم سلیمانی بهبهانی و رسول رضوی که در این کتاب اهمیت اعتقاد به معاد مورد بررسی قرار گرفته است. مقاله‌ی «آثار و برکات معاد باوری از نگاه امام علی (علیه السلام)» نوشته‌ی زهرا احمد نژاد به جایگاه معاد در قرآن کریم و آثار و برکات معاد باوری در منش‌های فردی پرداخته است مقاله‌ی «بررسی آثار فردی و اجتماعی اعتقاد به معاد» نوشته‌ی حسن عسکری نقوی، ادله‌ی اثبات معاد و تاثیر اعتقاد به معاد را در زندگی بیان کرده است. وجه تمایز پژوهش‌های انجام شده با پژوهش

حاضر این است که در پژوهش های قبلی در مورد نقش معاد باوری بر زندگی فردی انسان به صورت کلی بیان شده اما مقاله ی مورد نظر در صدد است که آثار فردی معاد باوری را به صورت جزئی مورد بررسی قرار دهد.

مفهوم شناسی

۱. معاد

معنای لغوی

واژه معاد از ماده "عود" به معنای رجوع و بازگشت است . معاد در لغت از ریشه (ع و د) بر وزن مفعل به

معنای بازگشتن و زمان بازگشت و گاهی به مکان بازگشت گفته می شود.^۱

این واژه مصدر میمی و اسم زمان و مکان از فعل «عَادَ، يَعُوْدُ، عَوْدًا» به معنای بازگشتن است. این معنا وقتی تحقق

پیدا می کند که چیزی تغییر حالت یا تغییر مکان داده و دوباره به همان حالت یا مکان اول خود برگردد. هم چنین

اگر موجودی معدوم شود و دوباره موجود گردد باز هم اطلاق معاد در مورد آن صحیح بوده و دور از انتظار

نیست.^۲

معنای اصطلاحی

معاد در اصطلاح به مکانی که بازگشت و عود در آن اتفاق می افتد گفته شده و بر عالم آخرت نیز

اطلاق می شود زیرا بازگشت مردم به آنجاست و در اصطلاح به معنای بازگشت دوباره انسان برای حضور در

قیامت است.^۳

^۱ . دهخدا، لغت نامه، ج ۱۳، ص ۲۱۰۸۶.

^۲ . اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، ص ۵۹۴.

^۳ . هاشمی رفسنجانی، و محققان، فرهنگ قرآن، ج ۲۸، ص ۳۶۵.

همچنین این واژه در اصطلاح همه ملل و ادیان الهی عبارت است از بازگشتن ارواح همه ی انسان ها در

روز قیامت به بدن های مادی بعد از جدا شدن از آن ها، برای رسیدن به نتیجه اعمال.^۱

۲. اعتقاد

معنای لغوی

اعتقاد و عقیده از ریشه ی عقد و عقد به معنای بستن، پیوند زدن و گره خوردن است.^۲

همچنین به معنای در دل گرفتن، گرویدن و یقین کردن، تصدیق کردن، دل بر چیزی نهادن و سخت و

محکم شدن چیزی آمده است.^۳

معنای اصطلاحی

اعتقاد عبارت است از پذیرایی و قبول مخصوصی از ناحیه نفس در آنچه قبول کرده؛ قبولی که باعث می

شود نفس در برابر آن ادراک و آثاری که اقتضا دارد تسلیم شود علامت این تسلیم و قبول آن است که سایر قوا

و جوارح آدمی نیز آن را بپذیرد و مانند خود نفس در برابرش تسلیم شود.^۴

آثار معادباوری در زندگی انسان

به معاد ایمان و باور به معاد تاثیر بسیار عمیقی در اعمال و منش های فردی انسان دارد و سبب می شود

در اعماق روح خود احساس مسئولیت کند و این احساس مسئولیت او را در برابر هر گونه انحراف، گمراهی

^۱ . بیابانی اسکویی، تنسان و معاد، ص ۷۷.

^۲ . محمدی ری شهری، مبانی شناخت، ص ۱۲۵.

^۳ . دهخدا، لغت نامه، ص ۲۴۹۲.

^۴ ام مارتین، معرفت شناسی، ص ۷۵.

، ظلم و تجاوز کنترل می کند . اعتقاد به معاد آثار اساسی در زندگی فردی انسان دارد که مسیر تمام حرکات و سکناتمان را مشخص می نماید . در قرآن کریم آمده است : **إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ** . بی تردید کسانی که از راه خدا منحرف می شوند چون روز حساب را فراموش کرده اند عذابی سخت دارند.^۱ کسی که به راستی آخرت را باور داشته باشد در زندگی فردی کارش خودسازی و عبادت و خلاصه بار سفر را بسته و خود را برای چنین سفری آماده می کند . آثار اعتقاد به معاد را می توان در دو بحث آثار اخروی و آثار دنیوی مورد بحث قرار داد.

۱- آثار معادباوری در زندگی اخروی

از دیدگاه معارف اسلامی دنیا و آخرت ارتباط نزدیک و ناگسستنی باهم دارند به گونه ای که آخرت تجلی گاه نیت ها، کار و کوشش انسان ها است . حضرت علی (علیه السلام) می فرماید: تلخ کامی دنیا، شیرینی آخرت و شیرینی دنیای حرام، تلخی آخرت است.^۲ شهید مطهری درباره پیوستگی زندگی دنیا و آخرت می گوید: انسان در آن دنیا آن چنان است که اینجا خودش را بسازد اینجا اگر خودش را کامل بسازد آنجا کامل است اگر ناقص بسازد ناقص است . اگر خودش را کور قرار بدهد آنجا کور است اگر خودش را کر قرار بدهد کر است و اگر خودش را از صورت انسانیت خارج کرده و به صورت حیوان از انواع حیوانات دیگر آورده باشد در آنجا به

۱ . سوره ص، آیه

۲ . دستغیب ، سرای دیگر (تفسیر سوره واقعه)، ص ۵.

۳ . نهج البلاغه، حکمت ۲۵۱.

گرفتار شده اند عبرت می گیرند در مقابل کسانی که به قیامت ایمان ندارند از کنار تمام حوادث و تحولات زندگی به سادگی می گذرند و از عبرت های فراوان عالم هیچ تاثیر نمی پذیرند.^۱

در پایان برخی دیگر از این آثار را به صورت فهرست وار بیان می کنیم. ۱. سرعت در کار های خیر. ۲. مراقبت بر نماز. ۳. شهادت به حق. ۴. شرح صدر و شکیبایی. ۵. زمینه پذیرش احکام و مواعظ الهی. ۶. رعایت حقوق خانواده. ۷. وارسنگی از خیانت. ۸. پیشگیری از غرور علمی و انحراف اندیشه

^۱ . سلیمانی بهبهانی، رضوی، معاد، ص ۷.

نتیجه گیری

یکی از بنیادی ترین باورهای دینی اعتقاد به معاد و رستاخیز است انسان باور مند به معاد می داند که هر کاری انجام می دهد ضبط و ثبت شده و برای آن عملش جزاء خواهد دید اگر انسان در این دنیا زاد و توشه مناسب داشته باشد و در مسیر برنامه های خالق خود حرکت کند افزون بر این که در این دنیا به فضائل انسانی آراسته می گردد در دنیای دیگر نیز سعادت مند خواهد شد . با بهره گیری از قرآن و روایات این نتایج حاصل می شود که باور به معاد در زندگی فردی نقش اساسی دارد و می تواند در وجود انسان انگیزه ایجاد کند تا انسان رفتار و اعمال خود را به سمت و سویی سوق دهد که منافع او را در زندگی جاویدان آخرت فراهم کند و از رفتاری که سبب زیان وی می شود پرهیز کند . باور به معاد، به زندگی معنا می بخشد، فضایل اخلاقی را در آدمی پرورش می دهد، موجب خشنودی و ورود به بهشت و نجات از جهنم می شود، سبب عبرت آموزی از زندگی گذشتگان می شود و.... عدم باور به معاد منجر به گمراهی، شقاوت و بد عاقبتی می گردد . بنابراین باور به معاد نه تنها راهنمایی برای زندگی دنیوی است بلکه تضمینی برای سعادت ابدی در آخرت به شمار می رود.

فهرست منابع

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

۱- اردشیری لردجانی حجت الله، فلاحی امیر، معاد و آثار اعتقاد به آن، قم: آستانه ی مقدسه قم، انتشارات زائر، ۱۳۹۰ ه ش

۲- اسعدی علیرضا، قرآن و مسئله معاد، قم: بوستان کتاب، چاپ دوم، ۱۳۹۱ ه ش

۳- افشار اسدالله، راه بی بازگشت، تهران: سفیر اردهال، ۱۳۸۷ ه ش ۴ .

۴- احمد نژاد زهرا، "آثار و برکات معاد باوری از نگاه امام علی (علیه السلام)"، مجله، مطالعات قرآنی (نامه جامعه)، شماره ۹۳، ۱۳۹۱ ه ش.

۵- اصفهانی فیض الاسلام، نهج البلاغه، تهران: موسسه چاپ و نشر تألیفات فیض الاسلام، ۱۳۷۹ ه ش

۶- اصفهانی حسین بن محمد راغب، مفردات الفاظ القرآن، بیروت: دارالقلم، چاپ اول، بی تا .

۷- ابن ابی الحدید فخر الدین ابو حامد عبدالحمید، شرح نهج البلاغه، قم: مکتبه آیت الله المرعشی النجفی، ۱۴۰۴ ه

ق

۸- ام مارتین رابرت (نسترن ظهیری)، معرفت شناسی، بی جا: ققنوس، ۱۳۹۴ ه ش.

۹- بیابانی اسکویی محمد، انسان و معاد، تهران: انتشارات نبا، چاپ چهارم، ۱۳۹۰ ه ش .

۱۰- تمیمی آمدی عبدالواحد، غررالحکم و دررالکلم، قم: دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۱۰ ه ق .

۱۱- خسرو پناه دزفولی عبدالحسین، اسلام شناسی، قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، ۱۳۹۷ ه ش.

- ۱۲- دستغیب عبدالحسین، سرای دیگر (تفسیر سوره واقعه)، شیراز: انتشارات اسلامی، چاپ ششم، ۱۳۷۴ ه. ش .
- ۱۳- دهخدا علی اکبر، لغت نامه، دانشگاه تهران: موسسه انتشارات، چاپ دوم، ۱۳۷۷ ه. ش.
- ۱۴- رضی شریف، نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، قم: دارالهجره، بی تا .
- ۱۵- سلیمانی بهبهانی عبدالرحیم، رضوی رسول، معارف و عقاید^۶، "معاد"، قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، ۱۳۹۷ ه. ش .
- ۱۶- سامانی سید محمود، نصیری علی، "آثار تربیتی اعتقاد به معاد"، فصلنامه مطالعات تفسیری، شماره ۴، ۱۳۸۹ ه. ش.
- ۱۷- شریعتی سبزواری محمدباقر، معاد از دیدگاه عقل و نقل، قم: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نمایندگی ولی فقیه، پژوهشکده تحقیقات اسلامی، بی تا.
- ۱۸- طباطبایی سید محمد حسین، تفسیر المیزان، ترجمه: محمد باقر همدانی، قم: انتشارات جامع مدر سین، ۱۲۸۷ ه. ق.
- ۱۹- عسکری، اسلامپور، کریمی، "برخی آثار اعتقاد به معاد از منظر قرآن"، مجله، پاسدار اسلام، شماره ۳۳۴، ۱۳۸۸ ه. ش .
- ۲۰- عسکری نقوی سید حسن، "بررسی آثار فردی و اجتماعی اعتقاد به معاد"، نشریات علمی المصطفی، گفتمان اندیشه، شماره ۳، ۱۳۹۸ ه. ش .
- ۲۱- قرائتی محسن، تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درس های قرآن، ۱۳۸۳ ه. ش
- ۲۲- مکارم شیرازی ناصر و همکاران، پیام قرآن (معاد در قرآن)، بی جا: دارالکتاب الاسلامیه، ۱۳۸۱ ه. ش .
- ۲۳- _____، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ ه. ش.

- ۲۴- محمدی ری شهری محمد، میزان الحکمه، ترجمه: حمید رضا شیخی، قم: دارالحديث، ۱۳۷۷ ه ش.
- ۲۵- _____، مبانی شناخت، قم: دار الحديث، ۱۳۸۸ ه ش.
- ۲۶- مجلسی محمد باقر، بحار الانوار، قم: موسسه الوفا، ۱۴۰۴ ه ق
- ۲۷- مطهری مرتضی، معاد، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۷۳ ه ش.
- ۲۸- نعمان محمد بن محمد بن (شیخ مفید)، الارشاد، ترجمه: سید هاشم رسولی محلاتی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ ششم، ۱۳۸۳ ه ش
- ۲۹- نجفی خمینی محمد جواد، تفسیر آسان، تهران: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۹۸ ه ش.
- ۳۰- نظری منفرد علی، معاد روز رستاخیز، تهران: دارالفکر، چاپ اول، ۱۳۸۳ ه ش.